

Kunstdorp Grimbergen VZW is een vereniging die het artistiek erfgoed van Grimbergen (de deelgemeenten inbegrepen) wil bestuderen, beschermen en laten uitstralen. In deze nieuwsbrief presenteren we u dat erfgoed en informeren we u over onze activiteiten.

LAAT HET LICHT SCHITTEREN

Beste Kunstdorpvrienden,

We leven in duistere tijden. Op enkele duizenden kilometers hier vandaan beleven mensen apocalyptische toestanden. Huizen worden kapotgeschoten, infra-structuur vernield, burgers genadeloos gedood. Nog dichterbij ons sterven dagelijks honderden soldaten in een zinloze stellingenoorlog, ontketend door een op macht beluste autocraat. Aan de overkant van de oceaan creëert een andere machthebber een dystopische (uit het Grieks dys=slecht, topos= plaats) samenleving waarin deugdzaamheid niet bepaald een vereiste is. Nog nooit in de naoorlogse geschiedenis zwierven zoveel vluchtelingen rond op zoek naar een veiliger oord.

Is er nog hoop op een betere toekomst? Wie brengt er licht in deze donkerte? In haar boek "Men in dark times" schreef Hannah Arendt: "Even in the darkest of times we have the right to expect some illumination." Er zal moed en doorzettingsvermogen nodig zijn. Misschien kunnen we inspiratie halen bij de landschapsschilders die vaak op ingenieuze wijze het licht in hun werk brengen.

Emile Claus was zo'n kunstenaar die dan ook de Prins van het luminisme wordt genoemd. Nog tot 26 januari 2025 kan je in het Mudel te Deinze de tentoonstelling met zijn mooiste werken bezoeken. Laat het licht schitteren.

Emile Claus - zelfportret

Ik wens u van harte fijne Kerstdagen en een hoopvol nieuwjaar.

Marc Van Godtsenhoven, voorzitter Kunstdorp Grimbergen

EEN GEUR VAN HEILIGHEID : INKIJK IN DE ABDIJ. (1)

‘Heb je even? Ik wil je iets laten zien.’

Prelaat Erik troont mij mee naar een spreekkamer in de abdij en wijst naar een schilderij aan de muur. Het stelt twee Norbertijnen voor in gesprek in een kloostergang.

“Gevonden in onze zusterabdij van Averbode. Het werd hun daar aangeboden als zijnde Averbode. Maar de confraters wisten beter en vermoedden dat het Grimbergen was. En ja hoor, dat is onze kloostergang. Met dat Mariabeeld vlak bij de kapittelzaal was er geen twijfel mogelijk. Wij hebben het meteen aangekocht. Wat vind je ervan?”

Aan een geldelijke taxatie van het schilderij waag ik mij niet, een waardeoordeel kan wel. Uiteraard begin ik met te kijken naar de signatuur. Probleem: ik herken wel min of meer de letters, maar samen vormen zij een onverstaaenbaar woord. BAEYNDEMS of misschien BAEYADEMS, lees ik. Niemand heet zo. Ook prelaat Erik heeft al een gokje gewaagd, maar komt bij dezelfde ontgoochelende uitkomst.

Wij reproduceren de raadselachtige naam hieronder. Als iemand ons bij de identificatie kan helpen, kijken wij daar graag naar uit!

Technisch gezien is het geen meesterwerk en de kleuren vallen wat tegen. Het perspectief is wel helemaal in orde, met vluchtlijnen die pal op het lichtje onder de madonna samenkomen. Een goede vondst is de glimmende vloer met daarin de weerkaatsing van het venster. Dit verlevendigt het tafereel, dat toch warmte mist.

Waar kijken wij eigenlijk naar? In de pandgang staan twee geestelijken die met elkaar in gesprek lijken. Er is een duidelijk onderscheid in hun kledij. De man dichtst bij het venster is sober gekleed, de andere draagt het volledig habijt, de witte soutane met korte schoudermantel en een gordel met opvallend afgewerkte uiteinden. Op het hoofd draagt hij de baret met vier punten. Dit detail dateert de voorstelling. Voor 1960 was de dracht van de baret bij de norbertijnen vrijwel algemeen, maar na het Tweede Vaticaans Concilie is die hoofdracht bijna volledig in onbruik geraakt.

Is dit de toenmalige prelaat in gesprek met een broeder? Prelaat Erik is formeel. Het is zeker niet de prelaat; diens baret wordt gekenmerkt door de bekroning met een witte pompon. Hij denkt eerder aan de prior, of misschien de sub prior. Hij meent ook het tafereeltje te herkennen. "Het was de gewoonte dat bij het verlaten van de abdij, de persoon die wegging de zegen kreeg. Dat is wellicht hetgeen wij hier zien." Ook dat gebruik ging in de loop der jaren verloren.

Wat het werk dus mist aan technische kwaliteit en elegantie, maakt het goed door zijn iconografie. Het is voor zover we weten het enig gekende binnenzicht in het kloostergedeelte van de abdij van Grimbergen. Het is wel tekenend voor de terughoudendheid van kunstenaars. Dit is de privésfeer van de kloosterlingen en daar dring je niet ongevroegd binnen.

Het interieur van de kerk daarentegen komt wel veelvuldig aan bod. Hetgeen daar opvalt is dat de eigenheid van het barokinterieur grote indruk maakt en de aard van de uitbeelding bepaalt. In een volgende bijdrage komen wij daar uitvoerig op terug. Als voorsmaakje nochtans deze mooie doorkijk naar de Norbertuskapel die kunstschilder Jos Albert hier op eigenzinnige manier weergeeft.

Rik Sauwen

UPDATE SIGNATUUR

Lieve lezer, u hebt dit artikel nog maar net gelezen of er is al nieuws met betrekking tot de mysterieuze signatuur op het schilderij van de pandgang.

Onze eindredacteur Hubert Swalens heeft de naam als BOEYNAEMS ontcijferd. Die naam bestaat inderdaad en komt het vaakst voor in de streek van Niel, Hoboken, Boom, dus in het Scheldeland en de Rupelstreek. Verder zoeken op geneanet toont dat er ook mensen met die naam in het Brusselse woonden, zo ook te Mechelen.

Over de kunstenaar zelf zijn wij nog niet wijzer geworden. De zoektocht wordt onverdroten verdergezet en, wie weet, duiken misschien nog andere schilderijen op. Wij houden u op de hoogte.

Dat is beloofd.

Rik Sauwen

OPEN MONUMENTENDAG 2024 EN VERDER

Marcel Van Cauter - de Maalbeekvallei

Met dit prachtig zicht op de Maalbeekvallei de abdijkerk en de Charleroyhoeve opende onze bijdrage aan de multimediale tentoonstelling in de Oyenbrugmolen. Onze vereniging was er een graag geziene partner. Op Open Monumentendag 6 september onder het thema 'En route' was de Oyenbrugmolen de foyer van de Maalbeek de plaats van het gebeuren.

Er was in samenwerking met de gemeente Grimbergen, het CC- Strombeek, Cultuursmakers en enkele andere culturele verenigingen veel te doen rond 'Oyenbrugmolen en Omgeving' en de ronde hangars van het vliegveld. Tussen de vele regendagen troffen wij een mooie dag, de belangstelling was erg groot.

Onder de titel 'Lost & Found': Aardig gewroet in de monumentale vallei van de Maalbeek was het karhuis van de molen de plaats van het gebeuren.

Na de maalvaardige restauratie wil de vzw Oyenbrugmolen een 'erfgoed inclusief project' realiseren. Het wil de monumentale erfgoedwaarden versterken en onmisbaar maken door ze in te zetten om andere belangrijke maatschappelijke doelen zoals energie, ecologie, toerisme en wonen, te realiseren.

Dergelijk projecten moeten goed onderbouwd worden. Onderzoek in archieven of archeologisch onderzoek in de bodem zijn erg gebruikelijke middelen om het verleden te achterhalen en te doorgronden.

Ook onze landschapschilders laten rijk geïllustreerde bronnen na over ons verleden. Naast hun artistieke nalatenschap is de iconografische waarde van hun werk een kostbare schat.

Ze waren op zoek naar het pittoreske erfgoedlandschap en dito monumenten om het op canvas te vereeuwigen. Er is veel talent en kunde vereist om een mooi doek te schilderen. Maar hun nieuwsgierigheid en niet aflatende spirit om interessante onderwerpen te zoeken maakt ze, in hun discipline, tot pioniers in het onderzoek.

De Sprietmolen in betere tijden. Het landschap boven de molen is realistisch en duidelijk weergegeven met een groot hoogteverschil. De molen is uitgerust met een bovenslagrad. Zo beschikt de molen over een uiterst doeltreffende aandrijver die het water van vrij grote hoogte efficiënt opvangt en dankzij de zwaartekracht omzet in een draaibeweging. Binnen de molen drijft de as het hellewiel aan dat op zijn beurt de maalstenen in beweging zet.

De molen maalt niet. De losgoot staat open en laat de Maalbeek haar loop. De grote valhoogte is zichtbaar.

Karel Van Delm - Sprietmolen

Op het doek is de vrij hoge stand van het onderwater in de woelkom zichtbaar geschilderd. Een waterwiel, zeker een bovenslagrad, werkt pas optimaal als het onderaan helemaal vrij draait.

Dat was lang voor er sprake was van een snelweg naar Antwerpen. Maar misschien waren er toen al problemen met het ruimen van de beek voorbij de molen. In de woelkom komt het vallende water uit het rad tot rust. Dat is de plaats waar meegesleurd slib en puin zich kan afzetten, dus net voorbij de molen.

Vandaag is met de aanleg van de kokers onder de A12 en de Antwerpselaan en het onachtzame onderhoud ervan, de situatie drastisch verslechterd. Hierdoor komt het energetisch potentieel van deze uitzonderlijke historische valhoogte in het gedrang.

Jean Van Cleemput (Brussel, 1881- 1953), een pionier op klompen.

Studeert aan de academie van Brussel, vervolmaakt zich vanaf 1898 in Parijs en wordt restaurateur aan het Louvre. Zijn werk verheerlijkt de kleine man en het Brabantse landschap. In 1905 schildert hij in Grimbergen de belangrijkste monumenten en schilderachtige hoekjes. Zijn coloriet is fel. Zijn realistisch werk evolueert naar het fauvisme en het expressionisme. Talrijke werken zijn in het bezit van de gemeente Grimbergen.

Jean Van Cleemput - zelfportret

Dit werk in het bezit van de gemeente Grimbergen toont de molen in volle activiteit. Het houten waterwiel drijft de maalinstallatie in de molen aan.

De molen is actief in de weer. Misschien heeft een boer net een partij graan gelost. Naast een nutsgebouw voor de was en de plas is een trapje naar de beek.

Uit bronnen in erfgoed en molenbestanden weten we dat het waterwiel in 1912 vervangen is door één in metaal.

De 3 dakkapellen zijn toen verwijderd en vervangen door een laadvenster. Tot 1948 maalde de molen op industriële wijze voor bakkerijen. Tot het handelsfonds afgekocht werd en de maalinstallatie gesloopt.

Jean Van Cleemput - de 's Gravenmolen

In dit werk van Fermeus is de molen een en al rustgevend aanwezig, en stuwt hij de volle Maalbeek.

Het is een misvatting dat onze watermolens vroeger enkel water opstuwden voordat ze maalden. Water, krachtbron om den brode, liet men niet verloren gaan, het werd zoveel mogelijk opgespaard om dagelijks te malen. Enkel bij felle buien moesten de schotten opgetrokken worden. De molenaar leefde in zijn molen met het water, en hij wist wat hij deed.

Victor Fermeus - de Liermolen

J. Maes - de Tommenmolen

De schilder is niet erg bekend.

Water genoeg, terwijl het over de schotten loopt draait het waterwiel. Zo lijkt het tenminste?

Maar als je goed kijkt zie je dat enkel het grondschoot gestoken is. Wij zien los door de schotstenen het brugje iets verderop. De hefboom van het maalschoot wijst naar beneden en staat allicht maar met een spleetje open. Zo draait het wiel vrij, of voor de keizer. Dat wil zeggen zonder de maalstenen aan te drijven. Het doek is geschilderd nadat de molen gestopt was met malen.

Toen draaide het wiel nog af en toe vrij als toeristische attractie.

Victor Fermeus – de Oyenbrugmolen

Ook hier de volgestuwde beek aan het bovenwater van de molen. Fermeus is een van de weinige landschapschilders die zover van de tramhalte en het centrum langs de Maalbeek stapt.

De Oyenbrugmolen heeft trouwens geen waterwiel, iets wat hem picturaal 'minder molen' maakt. Maar wij zien of voelen eerder, achter de reling van de werkbrug, een hoekige krabbel.

In 1899 werd het waterwiel vervangen door een turbine.

Die draait inwendig in de molen en is dus van buiten niet zichtbaar. Met een veeg van zijn penseel geeft Fermeus het kader waarachter de instroomopening van het turbinekanaal afgesloten kon worden weer.

Aan de overkant van de beek, achter de maaldam, staat een wat rommelig nutsgebouw. Wij zien een huizeken en een schouw. De was en de plas werd daar gedaan en allicht werd er ook brood gebakken.

Het gebouw staat zichtbaar lager dan de beek en was ooit een middeleeuwse olieslagmolen. Voor de bouw van de huidige Oyenbrugmolen werd de Heyenbeek in het begin van de 17de eeuw hoger in de vallei uitgegraven. In die tijd werd de beek over de ganse lengte, voor de 4 grote watermolens verlegd. Toen werd de Heyenbeek de Maalbeek.

Met dank en waardering voor onze Grimbergse pleinairisten en hun picturale en iconografische nalatenschap van ons monumentaal en landschappelijk erfgoed.

Met dank aan de ontleners van deze werken: De gemeente Grimbergen, Wim Pas, Chris De Cuyper, Dan Lycermans. En enkele werken uit onze eigen collectie.

En verder: dat de samenwerking vruchtbaar was blijkt uit de vraag van de gemeente naar een brainstorm enkele dagen later waar alle partners opnieuw present waren. Na OMD 2024 wordt al nagedacht over OMD 2025. De datum is 13 september en het thema 'Architecturaal erfgoed'. Wij bezinnen ons hoe wij verder kunnen bijdragen aan het behoud en bekendmaking van ons Grimbergs erfgoed.

Erik Van Hemelrijck

BLIJF/WORD LID !

Het einde van het jaar nadert: tijd om je lidmaatschap van de VZW KunstDorp Grimbergen te vernieuwen, of om lid te worden. Door € 10,00 te storten op rekening BE 76 0019 1377 1095 ben je een jaar lang lid van onze vereniging die de Grimbergse kunstenaars in de kijker zet. Je ontvangt dan 4x per jaar onze nieuwsbrief en je wordt uitgenodigd op onze activiteiten. Door jouw steun kunnen we verder werken aan onze website waar intussen meer dan honderd Grimbergse kunstenaars terug te vinden zijn. Neem zeker eens een kijkje op www.kunstdorpgrimbergen.be

Vzw KunstDorp Grimbergen wordt gesteund door volgende sponsors:

Redactie van de nieuwsbrief : hubert.swalens@skynet.be

wil je de nieuwsbrief niet verder ontvangen, stuur dan een kort bericht naar info@kunstdorpgrimbergen.be
